

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

z 27. apríla 2006*

Vo veci C-423/04,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Social Security Commissioner (Spojené kráľovstvo) zo 14. septembra 2004 a doručený Súdnemu dvoru 4. októbra 2004, ktorý súvisí s konaním:

Sarah Margaret Richards

proti

Secretary of State for Work and Pensions,

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predseda prvej komory P. Jann, sudcovia K. Schiemann, N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues (spravodajca) a E. Juhász,

* Jazyk konania: angličtina.

generálny advokát: F. G. Jacobs,
tajomník: L. Hewlett, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 20. októbra 2005,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- pani Richards, v zastúpení: J. Sawyer a T. Eicke, barristers,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: R. Caudwell, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci T. Ward, barrister,
- Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: D. Martin a N. Yerrell, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 15. decembra 2005,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 4 a 7 smernice Rady 79/7/EHS z 19. decembra 1978 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením (Ú. v. ES L 6, 1979, s. 24; Mim. vyd. 05/001, s. 215).

- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pani Richards, osobou, ktorá podstúpila chirurgickú operáciu zmeny pohlavia, a Secretary of State for Work and Pensions (ďalej len „Secretary of State“) v súvislosti s odmietnutím tohto posledného menovaného udeliť pani Richards starobný dôchodok od dovŕšenia jej šesťdesiatich rokov.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

- 3 Podľa článku 4 ods. 1 smernice 79/7:

„Zásadou rovnakého zaobchádzania sa rozumie, že neexistuje žiadna priama či nepriama diskriminácia z dôvodu pohlavia, najmä s odvolaním sa na manželský alebo rodinný stav, predovšetkým pokiaľ ide o:

- rozsah [pôsobnosti — *neoficiálny preklad*] jednotlivých systémov a podmienky prístupu k nim,
- povinnosť platiť príspevky a výpočet výšky príspevkov,
- výpočet dávok vrátane ich zvýšenia s ohľadom na manžela/manželku a závislé osoby, a podmienky určujúce trvanie a zachovanie nároku na dávky.“

- 4 Článok 7 ods. 1 tej istej smernice stanovuje, že smernica sa nedotýka práva členských štátov vylúčiť z jej pôsobnosti:

„a) určovanie veku odchodu do dôchodku na účely poskytovania starobného dôchodku a dôchodku za výsluhu rokov a jeho možné dôsledky na iné dávky;

...“

Vnútroštátna právna úprava

- 5 Článok 29 ods. 1 a 3 zákona z roku 1953 o registrácii narodení a úmrtí (Births and Deaths Registration Act 1953) zakazuje akúkoľvek zmenu rodného listu s výnimkou tlačovej chyby alebo vecnej chyby.
- 6 Článok 44 zákona z roku 1992 o príspevkoch a dávkach sociálneho zabezpečenia (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) ustanovuje, že jednotlivec má právo na starobný dôchodok kategórie A („obvyklý“ starobný dôchodok), keď dosiahne dôchodkový vek a splní rôzne podmienky v oblasti príspevkov.
- 7 Podľa prílohy 4 časti I ods. 1 k zákonu z roku 1995 o starobných dôchodkoch (Pensions Act 1995) dosiahne muž dôchodkový vek v 65 rokoch a žena, ktorá sa narodila pred 6. aprílom 1950, v 60 rokoch.

- 8 Dňa 1. júla 2004 sa prijal zákon z roku 2004 o uznaní rodu (Gender Recognition Act 2004, ďalej len „zákon z roku 2004“), ktorý nadobudol účinnosť 4. apríla 2005.
- 9 Tento zákon umožňuje osobám, ktoré už zmenili pohlavie alebo takúto chirurgickú operáciu zamýšľajú podstúpiť, požiadať o vydanie certifikátu o uznaní rodu („gender recognition certificate“), na základe ktorého môžu získať takmer úplné uznanie zmeny ich pohlavia.
- 10 Podľa článku 2 ods. 1 zákona z roku 2004 musí byť certifikát o uznaní rodu vydaný, ak žiadateľ splní najmä tieto podmienky:

„a) trpí alebo trpel poruchou rodovej identity;

b) dva roky predchádzajúce dátumu, ku ktorému bol vyžiadaný certifikát, žil s novou sexuálnou identitou;

...“

- 11 Článok 9 ods. 1 zákona z roku 2004 stanovuje:

„Ak sa osobe vydá úplný certifikát o uznaní rodu, rod tejto osoby sa v každom prípade stane rodom, ktorý získala (tak, že v prípade novej mužskej sexuálnej

identity sa osoba považuje za osobu mužského pohlavia a v prípade novej ženskej sexuálnej identity sa považuje za osobu ženského pohlavia).“

- 12 Podľa článku 9 ods. 2 zákona z roku 2004 nemá certifikát o uznaní rodu vplyv na akty, ktoré sa vykonali, alebo udalosti, ktoré nastali, pred jeho vydaním.
- 13 Pokiaľ ide o dôchodkové dávky, príloha 5 časť 2. ods. 7 bod 3 k zákonu z roku 2004 stanovuje:

„... ak (bezodkladne pred tým, ako sa vydá certifikát) je osoba:

- a) mužom, ktorý dosiahol vek, v ktorom žena rovnakého veku dosiahne dôchodkový vek, ale
- b) ktorý nedosiahol vek 65 rokov,

musí sa považovať za osobu..., ktorá dosiahla dôchodkový vek k dátumu vydania certifikátu“.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 14 Pani Richards sa narodila 28. februára 1942 a vo svojom rodnom liste je zapísaná ako osoba mužského pohlavia. Keďže jej bola diagnostikovaná porucha rodovej identity, podrobila sa 3. mája 2001 chirurgickej operácii zmeny pohlavia.
- 15 Dňa 14. februára 2002 požiadala odvolateľka Secretary of State o priznanie starobného dôchodku od 28. februára 2002, dňa dovŕšenia jej 60 rokov, teda veku, v ktorom má podľa vnútroštátneho práva žena narodená pred 6. aprílom 1950 právo na poberanie starobného dôchodku.
- 16 Rozhodnutím z 12. marca 2002 bola táto žiadosť zamietnutá z dôvodu, že „bola podaná skôr ako štyri mesiace pred tým, ako žiadateľ nadobudol vek 65 rokov“, čo je dôchodkový vek mužov v Spojenom kráľovstve.
- 17 Keďže odvolanie, ktoré pani Richards podala na Social Security Appeal Tribunal, bolo zamietnuté, obrátila sa na Social Security Commissioner, a tvrdila, že v nadväznosti na rozsudok Súdneho dvora zo 7. januára 2004, K. B. (C-117/01, Zb. s. I-541), odmietnutie priznať jej starobný dôchodok od veku 60 rokov predstavuje porušenie článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a tiež diskrimináciu, ktorá je v rozpore s článkom 4 smernice 79/7.

- 18 Secretary of State pred vnútroštátnym súdom tvrdil, že na žiadosť odvolateľky vo veci samej sa predmetná smernica nevzťahuje. Podľa neho totiž právo Spoločenstva ustanovuje iba harmonizačné opatrenia týkajúce sa starobných dávok bez toho, aby priznávalo právo takéto dávky poberať. Okrem iného by pani Richards nebola diskriminovaná vzhľadom na osoby, ktoré predstavujú primeraný porovnateľný ukazovateľ, teda mužov, ktorí sa nepodrobili chirurgickej operácii zmeny pohlavia.
- 19 Na vyriešenie tohto sporu sa Social Security Commissioner rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Je odmietnutie priznať starobný dôchodok pred dovŕšením veku 65 rokov transsexuálke, ktorá podstúpila zmenu mužského pohlavia na ženské pohlavie, hoci by mala na predmetný dôchodok nárok vo veku 60 rokov, ak by sa podľa vnútroštátneho práva považovala za ženu, v rozpore so smernicou 79/7?

2. V prípade kladnej odpovede, k akému dátumu nadobudne rozhodnutie Súdneho dvora účinnosť?“

O prvej otázke

- 20 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či článok 4 ods. 1 smernice 79/7 bráni právnej úprave odmietajúcej priznať starobný dôchodok osobe,

ktorá podstúpila zmenu mužského pohlavia na ženské pohlavie, z dôvodu, že nedovърila vek 65 rokov, hoci táto istá osoba by mala na predmetný dôchodok nárok vo veku 60 rokov, ak by sa na základe vnútroštátneho práva považovala za ženu.

- 21 Na úvod treba pripomenúť, že členským štátom prináleží stanoviť podmienky na právne uznanie zmeny pohlavia osoby (pozri v tomto zmysle rozsudok K. B., už citovaný, bod 35).
- 22 Na účely odpovede na prvú otázku treba hneď zdôrazniť, že smernica 79/7 je v oblasti sociálneho zabezpečenia výrazom zásady rovnosti zaobchádzania s mužmi a ženami, ktorá je jednou zo základných zásad práva Spoločenstva.
- 23 Okrem iného, v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora predstavuje právo nebyť diskriminovaný na základe pohlavia jedno zo základných ľudských práv, ktorého dodržiavanie je Súdny dvor povinný zabezpečiť (pozri rozsudky z 15. júna 1978, Defrenne, 149/77, Zb. s. 1365, body 26 a 27, ako aj z 30. apríla 1996, P./S., C-13/94, Zb. s. I-2143, bod 19).
- 24 Pôsobnosť smernice 79/7 nemôže byť teda obmedzená jedine na diskrimináciu vyplývajúcu z príslušnosti k jednému alebo druhému pohlaviu. Vzhľadom na účel tejto smernice a povahu práv, ktoré má chrániť, ju tiež treba uplatniť na diskrimináciu, ktorá má pôvod v zmene pohlavia dotknutej osoby [pozri v súvislosti so smernicu Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (Ú. v. ES L 39, s. 40; Mim. vyd. 05/001, s. 187), rozsudok P./S., už citovaný, bod 20].

- 25 Vláda Spojeného kráľovstva tvrdí, že skutkové okolnosti v spore vo veci samej vyplývajú z voľby vykonanej vnútroštátnym zákonodarcom, ktorá spočíva v stanovení dôchodkového veku rozdielnym spôsobom pre mužov a ženy. Keďže táto možnosť bola členským štátom výslovne priznaná na základe článku 7 ods. 1 písm. a) smernice 79/7, tieto členské štáty sú oprávnené odchyliť sa od zásady rovnosti zaobchádzania s mužmi a ženami v oblasti starobných dôchodkov. Skutočnosť, že odlišný systém dôchodku v závislosti od pohlavia má vplyv na práva transsexuálov, ako je tomu vo veci samej, nie je relevantná.
- 26 Takéto tvrdenie nemôže byť prijaté.
- 27 Pani Richards argumentuje, že jej nebol priznaný starobný dôchodok v čase, keď dovŕšila vek 60 rokov, teda vek, v ktorom ženy narodené pred 6. aprílom 1950 majú na predmetný dôchodok v Spojenom kráľovstve nárok.
- 28 Nerovnosť v zaobchádzaní vo veci samej spočíva v tom, že pani Richards na účely uplatnenia zákona z roku 1995 o starobných dôchodkoch nebolo umožnené uznanie nového rodu, ktorý získala po chirurgickej operácii.
- 29 Na rozdiel od žien, ktorých rod nie je výsledkom chirurgickej operácie zmeny pohlavia a ktoré môžu poberať starobný dôchodok od dovŕšenia veku 60 rokov, pani Richards nemôže splniť jednu z podmienok prístupu k tomuto dôchodku, konkrétne podmienku týkajúcu sa dôchodkového veku.

- 30 Nerovnosť v zaobchádzaní v dôsledku zmeny pohlavia, ktorej bola podrobená pani Richards, musí byť považovaná za diskrimináciu zakázanú článkom 4 ods. 1 smernice 79/7.
- 31 Súdny dvor už totiž rozhodol, že vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni tomu, aby transsexuál, pri neexistencii uznania jeho nového rodu, mohol splniť podmienku potrebnú na požívanie práva chráneného právom Spoločenstva, musí byť v zásade považovaná za nezlučiteľnú s požiadavkami práva Spoločenstva (pozri rozsudok K. B., už citovaný, body 30 až 34).
- 32 Vláda Spojeného kráľovstva tvrdí, že žiadne právo priznané právom Spoločenstva nebolo rozhodnutím o odmietnutí priznania dôchodku z 12. marca 2002 porušené, pretože právo na priznanie starobného dôchodku vyplýva iba z vnútroštátneho práva.
- 33 V tejto súvislosti stačí poznamenať, že podľa ustálenej judikatúry právo Spoločenstva nezasahuje do právomoci členských štátov upraviť si ich systémy sociálneho zabezpečenia a že v prípade neexistencie harmonizácie na úrovni Spoločenstva musí právna úprava každého členského štátu stanoviť jednak podmienky práva alebo povinnosti osôb zapojiť sa do systému sociálneho zabezpečenia a jednak podmienky umožňujúce právo na dávky. Platí však, že členské štáty musia pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Spoločenstva (rozsudky z 12. júla 2001, Smits a Peerbooms, C-157/99, Zb. s. I-5473, body 44 až 46, a zo 4. decembra 2003, Kristiansen, C-92/02, Zb. s. I-14597, bod 31).

- 34 Okrem iného sa na diskrimináciu, ktorá je v rozpore s článkom 4 ods. 1 smernice 79/7, vzťahuje odchýlka uvedená v článku 7 ods. 1 písm. a) tejto istej smernice iba za predpokladu, že je nevyhnutná na dosiahnutie cieľov, ktoré táto smernica sleduje, ponechaním členským štátom právo zachovať odlišný dôchodkový vek pre mužov a ženy (rozsudok zo 7. júla 1992, Equal Opportunities Commission, C-9/91, Zb. s. I-4297, bod 13).
- 35 Hoci odôvodnenia smernice 79/7 neupresňujú účel odchýlok, ktoré smernica ustanovuje, z povahy výnimiek uvedených v článku 7 ods. 1 smernice možno vyvodiť, že zákonodarca Spoločenstva mal v úmysle povoliť členským štátom dočasne zachovať výhody priznané ženám v oblasti starobných dôchodkov, aby členským štátom umožnil postupne uskutočniť zmenu dôchodkových systémov bez narušenia zložitej finančnej rovnováhy týchto systémov, ktorej význam nemohol opomenúť. Medzi množstvom uvedených výhod existuje konkrétne možnosť pracovníčok ženského pohlavia požívať právo na dôchodok skôr ako pracovníci mužského pohlavia, ako to stanovuje článok 7 ods. 1 písm. a) tejto smernice (rozsudok Equal Opportunities Commission, už citovaný, bod 15).
- 36 Podľa ustálenej judikatúry sa má výnimka zo zákazu diskriminácie na základe pohlavia ustanovená v článku 7 ods. 1 písm. a) smernice 79/7 vykladať striktnie (pozri rozsudky z 26. februára 1986, Marshall, 152/84, Zb. s. 723, bod 36, a Beets-Propert, 262/84, Zb. s. 773, bod 38, ako aj z 30. marca 1993, Thomas a i., C-328/91, Zb. s. I-1247, bod 8).
- 37 Uvedené ustanovenie sa má preto vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje iba na určenie odlišného dôchodkového veku pre mužov a ženy. Spor vo veci samej sa však takéhoto opatrenia netýka.

38 Z vyššie uvedeného vyplýva, že článok 4 ods. 1 smernice 79/7 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni právnej úprave odmietajúcej priznať starobný dôchodok osobe, ktorá v súlade s podmienkami stanovenými vnútroštátnym právom podstúpila zmenu mužského pohlavia na ženské pohlavie, z dôvodu, že nedovršila vek 65 rokov, hoci táto istá osoba by mala na predmetný dôchodok nárok vo veku 60 rokov, ak by bola na základe vnútroštátneho práva považovaná za ženu.

O druhej otázke

39 V prípade, ak Súdny dvor rozhodne, že smernica 79/7 bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá je sporná vo veci samej, sa vnútroštátny súd svojou druhou otázkou pýta, či účinky takéhoto rozsudku majú byť obmedzené v čase.

40 Iba výnimočne môže Súdny dvor uplatnením všeobecnej zásady právnej istoty obsiahnutej v právnom poriadku Spoločenstva obmedziť možnosť všetkých dotknutých osôb dovoľávať sa ustanovenia, ktoré vyložil s cieľom spochybníť právne vzťahy vzniknuté v dobrej viere (rozsudky z 2. februára 1988, *Blazit*, 24/86, Zb. s. 379, bod 28, a z 23. mája 2000, *Buchner a i.*, C-104/98, Zb. s. I-3625, bod 39).

41 Okrem toho z ustálenej judikatúry vyplýva, že finančné dôsledky, ktoré by mohli vyplynúť pre členský štát z rozsudku vydaného v prejudiciálnom konaní, neodôvodňujú samy osebe časové obmedzenie účinkov tohto rozsudku (rozsudky z 20. septembra 2001, *Grzelczyk*, C-184/99, Zb. s. I-6193, bod 52, a z 15. marca 2005, *Bidar*, C-209/03, Zb. s. I-2119, bod 68).

- 42 Súdny dvor sa len výnimočne, za presne stanovených okolností, uchýľoval k takémuto riešeniu, a to jednak, keď existovalo riziko vážnych ekonomických dôsledkov, predovšetkým vzhľadom na veľký počet právnych vzťahov, ktoré vznikli v dobrej viere na základe právnej úpravy, ktorá sa oprávnene považovala za platnú, jednak keď sa javilo, že jednotlivci a vnútroštátne orgány boli nabádaní k správaniu, ktoré nie je v súlade s právnou úpravou Spoločenstva z dôvodu vážnej a objektívnej neistoty týkajúcej sa dosahu ustanovení Spoločenstva a neistoty, ku ktorej prípadne prispelo i správanie iných členských štátov alebo Komisie Európskych spoločenstiev (rozsudok Bidar, už citovaný, bod 69).
- 43 V prejednávanej veci je nadobudnutie účinnosti zákona z roku 2004 dňa 4. apríla 2005 spôsobilé viesť k zániku sporov, akým je spor vo veci samej. Okrem iného vláda Spojeného kráľovstva tak vo svojich písomných vyjadreniach predložených Súdnemu dvoru, ako aj počas pojednávania netrvala na zachovaní návrhu, ktorý predložila v rámci konania vo veci samej, týkajúceho sa obmedzenia časovej účinnosti rozsudku.
- 44 V dôsledku toho treba na druhú otázku odpovedať tak, že nie je potrebné obmedziť časovú účinnosť tohto rozsudku.

O trovách

- 45 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

- 1. Článok 4 ods. 1 smernice Rady 79/7/EHS z 19. decembra 1978 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením sa má vykladať v tom zmysle, že bráni právnej úprave odmietajúcej priznať starobný dôchodok osobe, ktorá v súlade s podmienkami stanovenými vnútroštátnym právom podstúpila zmenu mužského pohlavia na ženské pohlavie, z dôvodu, že nedovršila vek 65 rokov, hoci táto istá osoba by mala na predmetný dôchodok nárok vo veku 60 rokov, ak by bola na základe vnútroštátneho práva považovaná za ženu.**
- 2. Nie je potrebné obmedziť časovú účinnosť tohto rozsudku.**

Podpisy